
Ridderen av allmennmedisin

INTERVJU

LISBETH NILSEN

bethnil17@gmail.com

Allmennmedisinsk forskningsfond

For professor emeritus Steinar Hunskaar er det kort mellom ord og handling. Han får ting unna og med høy kvalitet på alt han gjør. Likevel sitter han ikke på sin høye hest selv om han nylig ble utnevnt til ridder av 1. klasse av St. Olavs orden.

LÆREBOKFORFATTER: I 40 år har Steinar Hunskaar vært tilknyttet Seksjon for allmennmedisin, Institutt for global helse og samfunnsmedisin ved Universitetet i Bergen og er for mange særlig kjent for læreboka *Allmennmedisin*. Foto: Vidar Sandnes

– Jeg har levert 40 kapitler, det gjenstår 10. Det blir intens jobbing fra morgen til kveld med siste hånd på den tredje utgaven av boka *Legevaktarbeid*.

Professor emeritus og tidligere fastlege Steinar Hunskaar er sammen med Elisabeth Holm Hansen, professor i sykepleie, redaktør for boka. Han er på hytta på Geilo for å skrive.

– Jeg er litt petimeter når det kommer til detaljer, og tåler godt å høre det. Jeg lar meg ikke vippe av pinnen av det som skjer daglig, og sosiale medier sjekker jeg bare et par ganger i uken.

Han lar seg heller ikke påvirke av at Geilo i uken før påske har det dårligste skiføret siden 1932. Han går heller tur, og glemmer ikke å spise selv om skriveøktene blir lange.

Milepæl i allmenntmedisin

I 40 år har Steinar Hunskaar vært tilknyttet Seksjon for allmenntmedisin, Institutt for global helse og samfunntmedisin ved Universitetet i Bergen. Her har han bygd opp et forskningsmiljø med høy aktivitet og høy kvalitet. Han er hoved- eller medforfatter av over 400 vitenskapelige artikler, er redaksjonsmedlem i flere internasjonale tidsskrift og har skrevet og redigert tusenvis av boksider.

Mange forbinder ham nok spesielt med læreboka *Allmenntmedisin*, som han har vært redaktør for siden første utgaven kom i 1997 og til den fjerde kom i 2023. Boka er beskrevet som en milepæl i norsk allmenntmedisin og er oversatt til flere språk.

Nå er den årelange innsatsen i og for allmenntmedisinen belønnet: Fredag 28. mars ble han høytidelig overrakt utnevnelsen Ridder 1. klasse av Den Kongelige Norske St. Olavs orden. Bare to allmenntmedisinere før ham har fått samme utmerkelsen, Christian F. Borchgrevink og Anders Forsdahl. Hunskaar fikk utnevnelsen for sitt «fremragende vitenskapelige arbeid og viktig bidrag for utvikling av primærhelsetjenesten i Norge, særlig innen allmenntmedisin og legevaktmedisin og for arbeid internasjonalt med utvikling av allmenntmedisinsk forskning, utdanning og organisering».

Akademisk arnested

Som tenåring fikk han sin akademiske oppvåkning.

– Gymnaset var et akademisk arnested for meg. Jeg lærte å tenke kritisk og å skrive godt og langt. Journalist var et yrkesvalg som absolutt var på tapetet. Hver lørdag var vi en liten gjeng fra klassen som hadde avisklubb. Vi kjøpte Dagbladet, av og til Klassekampen og Dag og Tid, og diskuterte. I juni skal vi ha 50-års jubileum for russen. I den anledning har jeg lest opp igjen russeheftet. Under tips for framtida til Steinar står det: Bli redaktør i Dagbladet.

«Journalist var et yrkesvalg som absolutt var på tapetet. Hver lørdag var vi en liten gjeng fra klassen som hadde avisklubb»

Nå ble han riktignok ikke avisredaktør og heller ikke matematiker etter året med teoretisk matematikk ved universitetet i Bergen.

– Det var virkelig nerdete. Blant de 150 som tok matte i Bergen, var det kanskje 10 som valgte teoretisk matematikk. Ofte får jeg spørsmålet «Har du fått bruk for det?» Som en intellektuell øvelse, absolutt, men ikke som løsning på et regnestykke. Jeg er særdeles analytisk, kan se strukturer og finne løsninger ved prøving og feiling, som i teoretisk matematikk.

– Jeg er veldig nysgjerrig og interesserer meg for mange litt sære ting. Én av dem er industrihistorie. Når som helst kan jeg holde en times foredrag om hermetikkboksens historie – hvis det er interesse for det – men det er det sjelden, hehe.

Han har vært en stor formidler hele livet. Fra år 2000 leverte han hver uke i 16 år ukentlige innlegg i lokalaviser samt bidrag til en egen legespalte.

– Hvordan rekker du alt?

– Jeg er absolutt ikke en sånn som bare sover fire timer i døgnet, men jeg benytter alle muligheter til å få gjort et eller annet, på fly, tog eller ferje. Det betyr ikke at jeg ikke leser bøker eller ser fjernsyn, men det å sitte og se ut i lufta er nok ikke helt meg.

Byråkratiteori

To år etter at han var ferdig lege, startet han på doktorgradsprosjektet samtidig som han begynte på en bachelor i offentlig rett og administrasjon.

RIDDER: Statsforvalter Liv Signe Navarsete overrakte Steinar Hunskår den kongelige utmerkelsen 28. mars 2025. Foto: Ingrid Hagerup / Universitetet i Bergen

– Jeg er interessert i det jeg kaller byråkratiteori. Edruelig bruk av offentlige midler samt grundighet og skikkelighet i offentlig saksbehandling har vært en viktig sak for meg. Jeg irriterer meg fryktelig over dårlig offentlig forvaltning.

«Edruelig bruk av offentlige midler samt grundighet og skikkelighet i offentlig saksbehandling har vært en viktig sak for meg. Jeg irriterer meg fryktelig over dårlig offentlig forvaltning»

Basalforskning på smerter var utgangspunktet for doktorgradsavhandlingen. Etter det ble det studier på inkontinens, som fikk oppmerksomhet langt utenfor Norge. Artikkelen i New England Journal of Medicine, der han er sisteforfatter, er sitert nesten 500 ganger. Ifølge en oppsummering av internasjonal inkontinensforskning i årene 1970–2020 stod Hunskår for 11 av de 100 mest siterte vitenskapelige artiklene i den perioden, inkludert den mest siterte og den fjerde mest siterte.

Senere ble det forskning på legevaktmedisin og på lege–pasient-kontinuitet. Han er sisteforfatter av en studie som i 2021 vakte internasjonal interesse. Denne brakte ham til Underhuset i Storbritannia for å snakke om kontinuitet i fastlegeordningen. Studien viste at jo lengre varighet av pasient–fastlegeforholdet, dess mindre risiko for sykkelighet og død.

Senest i november 2024 skrev han sammen med Hogne Sandvik en lederartikkel i BMJ til en studie som viste sammenheng mellom høy turnover av helsepersonell i sykehus og økt pasientrisiko, inkludert død.

– Vi kommenterte dette som en form for kontinuitetsbrist, sier Hunskår.

Faget fremfor politikken

Helt siden han valgte allmennmedisinen, har han ifølge ham selv bare hatt ett prosjekt: å bygge opp og styrke akademisk allmennmedisin. Faget, ikke politikken, er det som har interessert ham mest.

På tidlig 2000-tallet var han særlig opptatt av at sykehusene var organisert på en måte som ivaretok blant annet forskningen langt bedre enn organiseringen av primærhelsetjenesten la til rette for.

– Etter helsereformen opprettet foretakene sterke fagavdelinger lokalt og regionalt. Dette bidro til forskning, utvikling og kvalitetsforbedring. Et slikt motstykke fantes ikke i allmennmedisinen. Det skrev John Arne Røttingen og jeg om i Tidsskriftet i 2004.

Hunskår grep saken an. Som leder av Seksjon for allmennmedisin i Bergen var han med på å etablerte Noklus, og fra 2005 bygde han opp og ledet Nasjonalt kompetansesenter for legevaktmedisin (NKLM). Han var også involvert i etableringen av Senter for kvalitet i legetjenester (SKIL) i 2014.

– Jeg har vært opptatt av å støtte kompetansesentere og ressursmiljøer, som for eksempel Senter for kvalitet i legetjenester. I helseforetakene kan en fagdirektør utstede en ordre, allmennmedisinen må gjøre det på en annen

måte. De fleste fastleger er selvstendig næringsdrivende. Det er utfordrende at vi er tuert rundt omkring.

- Bør fastlegene organiseres som sykehusene, i statlige helseforetak?
- Jeg aner ikke hva alternativet til dagens organisering skulle være. Fastlegen er pasientens advokat og er utenfor den statlige kommandolinjen. Det er et demokratisk fortrinn og en maktfordeling jeg ville ha vært varsom med å ødelegge.

«En mastodont av en rørsle»

Nå er han mest opptatt av at politikerne ikke bidrar til å ødelegge det han kaller gullet i fastlegeordningen: kontinuiteten.

- Jeg har brukt mye tid på å fortelle politikerne at fastlegeordningen er en ordning og allmennmedisinen et fag. Politikerne må skjønne at det å lage en god fastlegeordning er en god måte å utvikle faget allmennmedisin på. Allmennmedisinen som fag er en mastodont av en rørsle. Faget vil overleve fastlegeordningen, men fastlegeordningen vil ikke overleve uten å spille på lag med faget. Når politikerne får ideer om hvordan de kan endre fastlegeordningen uten å sjekke ut hvordan det samstemmer med det allmennmedisinske faget, går de i fella.

«Jeg har brukt mye tid på å fortelle politikerne at fastlegeordningen er en ordning og allmennmedisinen et fag»

Han gir eksempler på denne fella. Noen av dem er forslaget om økt tilgjengelighet gjennom flere digitale konsultasjoner og flere uavhengige profesjoner på fastlegekontorene.

- Hvis du skal komme til en annen lege og ikke til fastlegen, så bryter det med det grunnleggende prinsippet i fastlegeordningen. Det er absurd! Fastlegeordningen trenger mer manpower, men løsningen må være økt kapasitet, og kravene til kontinuitet må forskriftsfestes.

ENGASJERT: Steinar Hunskår (i midten) på høstmøte for primærmedisinsk forskning i Trondheim høsten 2023, her i panel med Louise Emilsson og Knut Ivar Johansen.
Foto: Lisbeth Nilsen

Han sluttet selv som fastlege i 2018.

– Jeg savner det forferdelig, men kompenserer litt ved å jobbe som legevaktlege.

Tro kan ikke flytte fjell

Så langt har Hunskår veiledet 31 doktorgradskandidater.

– Mye av min vitenskapelige virksomhet har vært å veilede andre. Hvem skal så jeg lære av? Jeg har søkt ut av Norge og hatt sabbatsår i Canada og i USA. Der har jeg truffet folk som er kyndige på mye, blant annet på internasjonalt arbeid.

Det ble utenlandsarbeid på Hunskår også. Først var han i Polen ved Allmenntilleggsinstitutt på universitetet i Wrocław, der han blant annet drev med forskerutveksling. Så dro han til Sudan.

– Prosjektlederen i Sudan hadde vært fastlege i Norge og inviterte meg inn i utdanningsprosjektet. Vi bygde opp en toårig spesialistutdanning i provinsen Gezira, og fikk etter hvert utdannet cirka 700 allmennleger. Mange av ideene var fra den norske fastlegeordningen. Arbeidet var utrolig kjekt, givende og spennende. Dessverre har det fått en veldig trist avslutning. I dag er jo Sudan et katastrofeområde, der ingenting fungerer. De aller fleste legene har flyttet fra landet, og det vil ta tiår å bygge dette opp igjen.

– Drives du av å sette spor etter deg?

– Jeg har hatt posisjoner der jeg har hatt som jobb å fremme faget, på fagets premisser. Det er klart det er veldig tilfredsstillende å få til ting. Mange av valgene mine har vært tilfeldige, men de har fremstått som gode valg, enten

fordi de har vært lite undersøkt og forsket på, har vært underprioritert eller har manglet faglighet.

– Hva har vært mest utfordrende?

– Tja ... Jeg er ganske kynisk. På den ene siden kan jeg være veldig utholdende hvis det er noe jeg vil eller skal, men er prosjektet håpløst, så slutter jeg raskt og bruker ikke mer tid og ressurser på det. Jeg er lite emosjonell hvis ting ikke går som forventet. Da tenker jeg at tiden ikke var moden, at noen andre bestemmer, eller at det kanskje ikke var så god idé. Mange bruker allegorien at tro kan flytte fjell. Det har jeg ingen tro på. Hvis jeg skal flytte et fjell, må jeg analysere fjellet og finne ut hva det består av. Er det mye grus, kan jeg bruke gravemaskin, er det mye granitt, må jeg bruke dynamitt. Har jeg bare teskje, tar det lengre tid.

«Mange bruker allegorien at tro kan flytte fjell. Det har jeg ingen tro på»

Før-jeg-dør-liste

Hunskår bor på en gård i Alversund, en times tur nord for Bergen.

– Jeg er gift med en tidligere melkebonde. Vi har fortsatt gården, men har avsluttet det meste.

Ingen av de to barna kommer til å drive den videre. Sønnen er samfunnsøkonom med jobb innen finans i London. Datteren er overlege ved hudavdelingen på Haukeland.

– Hva gjør du når du kobler av fra fag?

– Når jeg leser hele dagen, slapper jeg vel ikke så mye av med lesing. Likevel er jeg glad i biografier, i krimserier og i krimlitteratur. På hytta har jeg nok samtlige cirka 40 utgivelser av John le Carré. Inntil for få år siden spilte jeg kornett i nisseorkesteret på jobben, og jeg savner det litt.

Høsten for halvannet år siden ble han pensjonert professor. Nå trener han på å bli pensjonist som 70-åring neste år.

– Olav H. Hauge skriver i en av dagbøkene sine: Skogen stend, men han skiftar sine tre. Sånn tenker jeg på det. Nå skal jeg snart tre av, og det er viktig at andre tar over og fører arbeidet videre.

«Skogen stend, men han skiftar sine tre. Sånn tenker jeg på det. Nå skal jeg snart tre av, og det er viktig at andre tar over og fører arbeidet videre»

Foreløpig gjør han stort sett det samme som tidligere, bare i mindre omfang.

– Det er rikelig med prosjekter på lista fortsatt.

Han har også en annen liste.

– To-do-before-I-die-lista er lang, og jeg er godt i gang. Ingen har sett denne lista. Dermed kan ingen kritisere meg for prioriteringene, og ingen blir skuffa. Men jeg har fortalt mange at den finnes, inkludert kona, hehe.

Han forundres over at han får minst like mange forespørsler som før om foredrag i inn- og utland. I tillegg får han litt flere forespørsler fra senioruniversitet og pensjonistlag.

– Jeg holdt et foredrag om fastlegeordningen på et senioruniversitet og var spent på om noen kom. Det var stinn brakke, det tømte folk ut av alle dører. Det imponerte meg.

Steinar Hunskår

Født i Florø i 1956

Cand.med., Universitetet i Bergen, 1982

Allmennlege i Bergen kommune 1986–92

Ph.d., Universitetet i Bergen, 1987

Professor i allmennmedisin, Universitetet i Bergen, 1992

Fastlege på Lindås 2001–18

Leder av forskerlinjen ved Det medisinske fakultet, Universitetet i Bergen, 2002–11

Forskningsleder ved Nasjonalt kompetansesenter for legevaktmedisin (NKLM), 2005–17

Prodekan for utdanning ved medisinsk fakultet, Universitetet i Bergen, 2017–21

Professor emeritus i allmennmedisin, Universitetet i Bergen, 2023

Redaktør av læreboka *Allmennmedisin* (4. utgave i 2023) og medforfatter/redaktør av flere andre fagbøker

Meltzerprisen for unge forskere (1989), nordisk forskerpris (2001), Nidarosprisen (2005), Legevaktprisen (2007), Anders Forsdahls pris (2016), Hippocrates-statuen (høyeste utmerkelse i allmennmedisin i Polen), pris som beste underviser og skribentpris

Æresprofessor ved medisinsk fakultet, universitetet i Gezira, Sudan

Ridder av 1. klasse av St. Olavs orden, 2025

– Hva gjør du om ti år?

– Det tør jeg ikke tenke på engang. Det tenker jeg veldig lite på, altså. Jeg er veldig fokusert på det jeg holder på med nå og vet at livet er skjørt. Kanskje får jeg veldig mange gode år, kanskje dør jeg i morgen. Jeg er veldig lite opptatt av pulsklokker og beregninger og tror at livet blir til gjennom flaks og tilfeldigheter. Jeg kan ikke gå og bekymre meg for at jeg ikke får gjort alt på lista mi. Når min tid er over, ja, så kom jeg så langt som jeg kom. Ferdig med det.

Publisert: 10. juli 2025. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.25.0299

